

РАЗВИТИЕ НА КОНЦЕПТУАЛНОТО И КРИТИЧЕСКОТО МИСЛЕНЕ В КОНТЕКСТА НА ПОСТМОДЕРНОСТТА

Базов въпрос за педагогическите специалисти е как да направим образованието смислено и ефективно. Отговорът на този въпрос е пряко свързан с времето, в което образовваме децата и младежите. Преди да посочим от какво имат нужда те, трябва всеки учител да познава и разбира характеристиките на постмодерното време (късна модерност).

Модерността е културна революция, дълбока трансформация на индивидуалния и обществен характер. Революцията обикновено се свързва с личностен и социален напредък, но чрез множеството неразрешими противоречия модерната революция придобива очертанията на регрес в индивидуален и обществен план.

С какво се характеризира постмодернизмът?

- ✚ Бунт срещу установените норми, ред, морал, универсални ценности;
- ✚ Загърбване на цивилизационния опит, на метатекстовете, на авторитетите.

Мъдростта на поколенията, т.е. цивилизационният опит, се проектира в нормите. Те са памет за изпитанията и утвърдените ценности. Редно е да се запитаме без ценности какъв избор ще бъде направен? До какво води разум без морал?

- ✚ Ценностен хаос, несигурност, безопорност.

“Идеята за смислен свят се губи по пътя към модерността.”

„Светът върви към хаос – глобализация от деспотичен тип“

Д-р Николай Михайлов

- ✚ В обществото има усещане за нарастващо скудоумие и неадекватност.
- ✚ Постмодерният човек е изгубил способността за самостоятелно конструиране на смисъл.
- ✚ Смърт на истината – постига се, когато се приеме, че всички възгледи са еднакво валидни, дори противоречащите си.
- ✚ Смърт на науката. Свидетели сме на употребена наука, която е в услуга на идеологиите и най-вече на консюмеристката индустрия.

- ✚ Култ към абсолютната свобода. В постмодерното време свободата е абсолютизирана и разбираана като доминиране на личната воля. Тя се асоциира със задоволяване на определени нужди, с доволството да бъдеш „имащ“. Модерният човек е дете на безпредметната свобода. Проблемът за безпредметната свобода е поставен от Пушкин в „Евгений Онегин“:

*„Тежеше ни една умора
подир игрите на страстта.“*

*„Култът към свобода без традиции, авторитети и вяра
е път към психотичното.“*
Д-р Николай Михайлов

- ✚ Гордостта на постмодернизма е либерализмът. Либералната утопия обаче съдържа в себе си дълбок интелектуален и морален дефицит. Свидетели сме на „отнемане на свободата в името на свободата“ (Габриеле Куби).
- ✚ Два са постмодерните идоли – успех и удоволствие. Те са налагани за сметка на характера. В едно общество, семейство, взаимоотношение, в което постиженията и удоволствията са по-важни от характера, това винаги води до разпад.
- ✚ Криза на идентичността. Много от младите хора нямат отговори на въпросите:

Кой съм аз? Откъде идвам? Накъде отивам? Медиите затрупват хората с фалшиви кумири и превръщат човека в скот. Фалшивите кумири създават фалшива идентичност, която спира развитието.

*“Търсенето на собствената идентичност не е нещо, което се случва от само себе си.
Може би трябва преди всичко да проучиш миналото си, това на семейството си,
етноса или страната.”*

Цветан Тодоров

- ✚ Постмодерният човек живее в нарцистична и безпаметна култура на себепромотиране, а не на себеразвитие. Тя е ориентирана към външния, а не към вътрешния свят.
- ✚ Постмодернизмът предлага нова матрица за спасение: утоляване на жаждата.

“Живей от едно изкушение до друго!”

“Потребявай и се чувствай добре!”

- ✚ Постмодерният човек е убеден, че всичко се купува и продава, което издава липсата на морални граници. Отрекъл се от цивилизационния опит, той няма обективни критерии за добро и зло, за правилно и неправилно, за полезно и вредно. Модерният човек се превръща в релятивист и все повече затъва в противоречия, чувствайки се безсилен да ги разреши.
- ✚ В постмодерно време е подменено отношение към знанието. Знанието се придобива НЕ с цената на време и усилия, а идва наготово. Но това е илюзия.
- ✚ Философията на хедонизма и постмодернистичният призив “Живей тук и сега!” водят до фактическа незрялост.

Адекватното образование гарантира смисленост

Как придаваме смисъл на образованието? Нужно е:

- да покажем на младите хора кои са пътищата за освобождение от постмодерните клетки и капани; изходите са свързани със себепознанието, самоуправлението и себеконтрола;
- да им кажем и покажем какво е зрялост;
- да ги научим как да черпят от цивилизационния опит;
- да научим младите хора да виждат цялата картина и да конструират самостоятелно смисъл, т.е. да им помогнем да развият концептуално мислене;
- да им покажем как да подредят света - около себе си и вътре в себе си;
- да ги научим да мислят критически.

“Без развиване способността на ученика да открива проблеми, не може да се осъществи една от най-важните дейности в мисленето - съпоставянето, сравняването, уподобяването, оразличаването.”

Проф. Радослав Радев

ОСНОВНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КОНЦЕПТУАЛНО МИСЛЕНЕ

КОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЯ НА ТЕМАТА

МИСЛОВНИ КАРТИ

ЦЯЛОСТНА ИДЕЯ ЗА
НЯКАКВО ПОНЯТИЕ И
НАЧИНА, ПО КОЙТО
ТО ПРИСЪСТВА В
ЧОВЕШКАТА КУЛТУРА
ВАЖЕН Е ПРОЦЕСЪТ
НА ГЕНЕРИРАНЕ.

АРГУМЕНТАТИВНИ ТЕКСТОВЕ (ЕСЕ И ИС)

ИЗЛОЖЕНИЕ НА
ПОЗИЦИЯ И
АРГУМЕНТИ ПО
ЗНАЧИМА ТЕМА

МОТИВАЦИЯ ЗА ИЗУЧАВАНЕТО ѝ

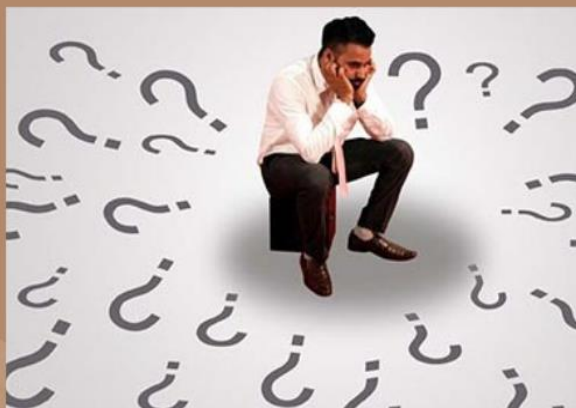
ВАЛИДИРАНЕ НА ИДЕЯ, ТЕОРИЯ, СЕНТЕНЦИЯ

ПРОВЕРКА НА
РЕЛЕВАНТНОСТТА
СЪС СЪОТВЕТНАТА
АРГУМЕНТАЦИЯ

ИНТЕГРИРАН УРОК (БИНАРЕН УРОК)

ДАДЕН ПРОБЛЕМ СЕ
РАЗГЛЕЖДА ПРЕЗ
ПРИЗМАТА НА ПОНЕ
ДВЕ НАУЧНИ
ОБЛАСТИ

ОСНОВНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КРИТИЧЕСКОТО МИСЛЕНЕ

РЕФЛЕКСИЯ

ПРОБЛЕМНОБАЗИРАНО ОБУЧЕНИЕ

АНАЛИЗ

СИНТЕЗ

СЪПОСТАВКА С ИЗВОДИ

ОЦЕНКА

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА

Учителят трябва да възпитава знаещи деца, а не зли гении;
мъдри, но не и лукави;
здрави, не само физически и душевно, но и духовно.